

PAPER DETAILS

TITLE: TÜRKÇE'DE BATI SIIRI, KITAP TANITIMI-DEGERLENDIRME

AUTHORS: Meltem BAKIR

PAGES: 715-720

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2074889>

TÜRKÇE’DE BATI ŞİİRİ KİTAP TANITIMI-DEĞERLENDİRME

MELTEM BAKIR*

Ali İhsan KOLCU, **Türkçe’de Batı Şiiri**, Ankara: Gündoğan Yayınları, 1999, s. 796,
ISBN:975-520-174-2.

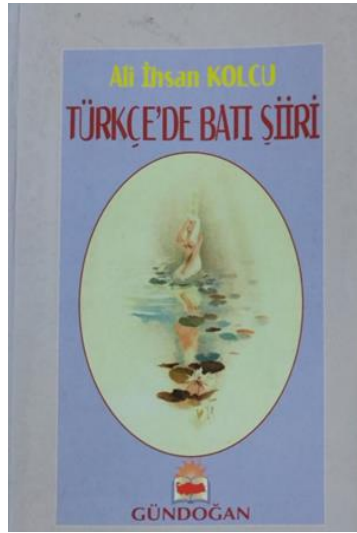

KİTAP İNCELEMESİ

Geliş Tarihi: 26.10.2021

Kabul Tarihi: 09.12.2021

Atıf Bilgisi: Bakır, M. (2021).
Türkçe’de Batı Şiiri, Kitap
Tanıtımı-Değerlendirme.
HARS AKADEMİ, 4 (8), 715-
720.

Bir sanat formu olarak edebiyat, kaynak ve tesir alanlarıyla doludur. Bir sanatkarın, yaratım faaliyeti sırasında ferdî duyguları en üst seviyede olsa dahi eserin yaradılışını teşkil eden birtakım özellikler mevcuttur. Bu hususta en belirgin nitelik millîliktir. Eserin millî yönünü aşır beşeriyete geçmesi ise büyük bir hadisedir. Çünkü

edebiyatın malzemesi olan dil, bu süreçte siyasî, coğrafi ve kültürel farklılıklar gibi pek çok engellerle karşılaşır. Bu durum bir yana bir edebî eserin millet sınırlarını aşarak başka coğrafya ve kültürlerle kaynaşması gereklidir. Bu tablonun gerçekleşmesinin tek yolu vardır: Tercüme. İlim dünyasında ise bu durum hiç farklı değildir. Eser tercümesinin büyük rol üstlendiği bu alan, medeniyeti temsil etmesi yönüyle durmaksızın aydınlatılmaya gereksinim duyar. Bu yönüyle “Tercümenin bu rolüne bizde ilk defa işaret eden Hilmi Ziya Ülken [...]” (Kolcu 1999: 11) dir.

* Giresun Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Doktora Öğrencisi, Giresun.
meltmbkr@gmail.com / ORCID: 0000-0001-9196-8284.

Dünya medeniyet ve kültür tarihi birtakım rönesans hareketleriyle var olmuştur. Bunlardan biri de tercüme faaliyetleridir. Bir başka deyişle “*Dünya medeniyet ve kültür tarihi bir ‘tercümeler tarihi’dir*” (Kolcu 1999: 19).

Tercüme, insanlığın ortak mirasını başka coğrafyalara ya da başka dillere taşıyan önemli bir araçtır. Bunun en büyük ispatı dünya medeniyet tarihinde adından sıkça söz ettiren toplumlardır. Bu toplumların tarih sahnesindeki varoluşu, tercüme hareketlerini kavramalarıyla mümkün kılınmıştır.

Avrupa’da tercüme faaliyetlerinden sonuna kadar faydalanan millet Fransızlardır. 16. yüzyıldan itibaren başlayan bu furya, Latin ve Yunan klasiklerinin tercüme edilmesinin ardından Molière’in komedi alanında ilerlemesine tanık olur. Tercüme konusunda kendini ilerleten diğer milletler ise İngilizler ve Almanlardır. Rusya ise Osmanlılarda olduğu gibi tercüme hareketlerine daha geç başlamıştır. Osmanlı toplumunda bu duruma sebep olarak dinî, edebî ve estetik zihniyetin Batı toplumunkinden çok farklı oluşu gösterilebilir. İlk tercümelerin hikemîye ve terbiyeye ait eserlerden seçilmesi bundandır. “*Yani başlangıçta şuursuz bir tercüme faaliyeti cereyan etmiştir. Bunun yansımasını özellikle romanda ikinci sınıf yazarların [...] eserleri seçilmiş, ilk tercüme dalgası atıldıktan sonra daha edebî kıymeti haiz eserler tercüme yoluyla dilimize kazandırılmıştır*” (Kolcu 1999: 23).

Türkler, ciddi olarak tercüme faaliyetlerini ancak 19. yy. içerisinde gerçekleştirir. “*1821’de Yunan isyanı sonucu Fenerli Rumların devlet hizmetlerinden uzaklaştırılmaları üzerine tercüman yetiştirilmek maksadıyla, II. Mahmud tarafından kurulan ‘Tercüme Odası’ [...]*” (Kolcu 1999: 24) Osmanlı Devleti’nin ilk resmi tercüme kurumu olma özelliğini taşır. İkinci büyük teşebbüs Abdülmecit devrinde 1851’de kurulan Encümen-i Dâniştir. Mekteplerde okutulmak maksadıyla telif ve tercüme kitap hazırlayan kurumun faaliyetlerine on bir yılın ardından son verilir. Tıbbiye dilini Türkçeleştirmek arzusuyla 1865’te kurulan “Cemiyet-i Tıbbiye-i Osmaniye” de yine amacına ulaşmadan kapatılır. Abdülaziz devrindeki bir diğer girişim “Maârif Nezareti Nizâmnamesi”dir. Sultan II. Abdülhamid’in kurduğu “Mütercimîn Cemiyeti”, içinde Nâmık Kemal, Ziya Paşa ve Ali Süavi gibi devrin tanınmış simâlarını barındırır. Cemiyet, Nâmık Kemal ve Ziya Paşa’nın Ali Süavi’yle olan fikir ayrılıkları sebebiyle kapanır. Sultan II. Abdülhamid devrinde kurulan bir diğer kurum olan “Mabeyn Mütercimliği Dairesi”dir. Sadece saraya –padişaha- özgü olan bu kurum Türk matbuatında yer edinememiştir. Meşrutiyet devrine gelindiğinde “Te’lif ve Tercüme Heyeti”ni TBMM’nin aynı adla kurduğu heyet takip eder. 1938’de kurulan “Tercüme Bürosu” ise Türk maarif tercüme

tarihinin en kapsamlı kurumu olur. Tercüme faaliyetlerinin yanı sıra yayımladığı *Tercüme* adlı dergiyle de halkın, ortak görüş ve fikir birliği oluşturulmaya çalışılmıştır. 1940-1966 yılları arası 87 sayı çıkan dergide Fransızcadan, Almancadan, İngilizceden, Latince ve Yunanca’dan çevrilen pek çok tercüme yer verilmiştir.

Tanzimat’la birlikte Türk edebiyatı Batı’dan tiyatro, roman, hikâye ve tenkit tercümeleriyle baş başadır. “*Bu bakımdan bu ilk devreye ‘Tercüme devri’ [...]*” (Kolcu 1999: 27) demek yanlış olmayacaktır. Öyle ki bu devirden sonra “taklit” devri baş gösterecektir. Bu devrin aşılmasından sonra ise te’lif eserlerin vücuda getirilme düşüncesi doğar. Bu anlayış yerini daha sonra terkibe bırakarak yeni türlerin Türk düşünce dünyasında yer edinmesini sağlar.¹

Bu çalışmada Ali İhsan Kolcu tarafından kaleme alınan *Türkçe’de Batı Şiiri (Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinde Bir Araştırma [1859-1901])* adlı kitap incelenecektir.

Kitap, 13,5 × 19 cm ebatında ve 796 sayfadır. İlk baskısı Eylül 1999’da Gündoğan Yayınları tarafından yapılır. Eserin, bir doktora tezinden meydana gelişi ve alanında bibliyografya örneği teşkil etmesi ayrıca dikkate değer bir noktadır. Eserin kapağında Yunan edebiyatında aşk ve güzellik tanrısı olarak kabul edilen Aphrodite’in su kenarında oturur bir haldeki resmi mevcuttur.² Yapıt, “Hocam, Prof. Dr. M. Orhan Okay’a” ithaf cümlesiyle başlar. Ardından “İçindekiler” bölümüne yer verilir. Eser, “Takriz”, “Ön söz” ve “Giriş” bölümleri dışında 7 ana bölüm ve alt başlıklar, “Sonuç”, “Kaynakça”, ve “Dizin”den ibarettir. Takriz yazısı Prof. Dr. M. Orhan Okay imzasını taşır. Okay, “Tercüme Edebiyatı” başlıklı yazısında tercümenin edebiyattaki rolüne değinir. Ali İhsan Kolcu ise ön sözde, Batı edebiyatının Türk edebiyatına tesirinin daha çok araştırılması gerektiği konusunda adeta uyarıcı bir metin ele alır. Yazar, bu konu üzerinde yapılan araştırmalardan örnekler sunmayı da ihmal etmez. Öyle ki ilk

¹Bu bilgilere incelenen kitabın “Giriş” bölümünde yer alan “Tercüme Faaliyetlerinin Medeniyetlerin Gelişmesindeki Rolü” ve “Türkiye’de Tercüme Faaliyetleri” adlı alt başlıklardan ulaşılmıştır. Bk. Ali İhsan Kolcu(1999). *Türkçe’de Batı Şiiri (Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinde Bir Araştırma [1859-1901]*, Ankara: Gündoğan Yayınları, s. 19-23.

²Azra Erhat, *Mitoloji Sözlüğü* adlı eserinde Anadyomene maddesi üzerinden şunları söyler: “Anadyomene: Tanrıça Aphrodite’ye verilen bir sıfat. ‘Su yüzüne çıkan, dalgalardan doğan’ anlamına gelir. Tanrıçanın, Uranus’un denize savrulan atmasıyla meydana gelmiş köpüklü köpüklü dalgalardan doğduğunu belirtir (Uranos, Aphrodite)” (Erhat Ağustos 1996: 171). Ayrıca Erhat, Aphrodite’in kişiliği üzerine bilgiler verdiği bölümde “Altın Aphrodite der Homeros bu tanrıçaya, altın bir değer ölçüsü olmak üzere. Daha başka sıfatlarla niteler onu şairler: Bu güzeller güzeli tanrıça hep ‘gülümser’dir, işveli, cilveli ve gönül alıcıdır. Bunun sırrını Homeros, tanrıçanın ak köpüklerden olma bedeninde taşıdığı bir büyümlü memelikte görür” (Erhat 1996: 206-207).

ciddi araştırmanın Mehmet Kaplan tarafından başlatıldığını ifade eder.³ Son olarak ise çalışmanın geniş çaplı bir araştırma aşamasından geçmesi ve aşama aşama vücut bulması aktarılır.

Birinci bölüm, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Repertuarı” başlığını taşır. Bu başlık altında Fransız, İngiliz, Alman, Rus, İtalyan, Lâtin, Leh, Flander (Belçika), Danimarka, Amerikan ve Yunan-Rum edebiyatından 1859-1901 yılları arasında yapılan şiir tercümelerinin bibliyografik bir künyesi mevcuttur.

İkinci bölüm, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Şiir Tercümesi Problemi ve Tercüme Usûlü Hakkında Görüşler”dir. Bu kısım dört başlık altında verilir. Birinci alt başlıkta tercüme hadisesine ılımlı yaklaşanların görüşlerine yer verilirken ikinci alt başlıkta Osmanlı ediplerinin Avrupa’ya gitmeleriyle birlikte metin mukayeselerinin gelişmesi sonucu bir metnin manasını yeterince yansıtamayacağı tartışmalarına değinilir. Yazar, bu konu üzerinde Ahmed Cevdet,’in Necip Âsım’ın ve Hüseyin Dâniş’in görüşleri üzerinde durur. Üçüncü alt başlık tercüme usûlü hakkındadır. Konu hakkında fikirleri ve eserleri konu edilen şahsiyetler şunlardır: Saffet Nezîhi, Kemal Paşazâde Said, Ahmed Cevdet Bey, Manastırlı Rif’at, Bolulu H. Talat, Ali Kemal, Mehmet Celâl, Mehmed Halid Bey, Mustafa Fatin İhsan ve Ali Kemâlî Aksüt. Son bölümde ise mütercimlerin meslekî yetersizliği üzerinde durulurken Kemâl Paşazâde Said’in, Manastırlı Rif’at’ın, Bolulu H. Talat’ın, Ali Kemal’in, Mehmed Celal’in ve Saffet Nezihî’nin mütercimlerin sahip olması gerektiği nitelikler üzerine düşüncelerine yer verilir.

Üçüncü bölüm, “Tercümelerin Şekil Özellikleri” başlığını taşır. Burada manzum, mensur ve manzum-mensur tercümeleriyle birlikte birtakım yeni şiir tercüme metotlarına değinilir.

Dördüncü bölüm, “Tercümelerin Muhtevâ Özellikleri”ne ayrılmıştır. Yazar bu kısımda tercümeleri tabiat, aşk, hayat, aile, çocuk, ölüm, merhamet, sanat, hiciv, nostalji, talihten şikâyet, kahramanlık, egzotizm, fabller ve cülûsiler olarak tasnifini oluşturur. Tasniflerin her biri tercüme örnekleriyle de desteklenmiştir.

³“İnci Enginün’ün, *Tanzimat Devrinde Shakespeare Tercümeleri ve Tesirleri* adlı doktora tezi, bu araştırmaların kapısını aralamıştır. İngiliz edebiyatının Türk edebiyatına tesirini Shakespeare kanalıyla inceleyen bu araştırmadan sonra, Zeynep Kerman’ın hazırladığı, *1862-1910 Yılları Arasında Victor Hugo’dan Türkçe’ye Yapılan Tercümeler Üzerinde Bir Araştırma* adlı doktora tezinde bu tesirin Fransız ciheti ele alınmıştır. Bu yolda yapılmış üçüncü araştırma yine Mehmet Kaplan tarafından başlatılıp onun vefatından sonra Zeynep Kerman’ın yönettiği ve Nedret Pınar’ın hazırladığı *1900-1983 Yılları Arasında Türkçe’de Goethe ve Faust Tercümeleri Üzerinde Bir İnceleme* adlı doktora tezidir” (Kolcu 1999: 13-14).

Beşinci bölüm, “Mukayese” başlığını taşır. Bu bölümde aynı mütercim tarafından iki kere tercüme edilen manzumeler, farklı mütercimler tarafından iki kere tercüme edilen manzumeler ve ikiden fazla tercüme edilen manzume örnekleri üzerinde durulur. Buradaki gaye, mütercimlerin tercüme anlayışlarını tespit edip manzumelerin dil, üslûp ve muhtevâ açısından geçirdikleri evrelere şahit olmaktır.

Altıncı bölüm, “Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümelerinin Tesirleri” başlığını taşır. Sekiz alt başlıktan oluşan bölümde şiir tercümelerinin Türk şiirindeki nazım şekillerine, mensur şiir türünün ortaya çıkmasına, konu zenginliğinin artmasına, verem edebiyatının başlamasına gibi önemli noktalara değinilir.

Yedinci bölüm, “Sayılarla Şiir Tercümeleri”dir. Bu kısımda şiir tercümelerinin mütercimlere, şairlere, milletlere, yıllara, gazetelere, mecmualara ve kitaplara göre dağılımı ele alınmıştır. Çalışmanın sonlanmasıyla ardından “Sonuç” “Kaynakça”, “Taranan Periyodikler” ve “Dizin” bölümlerine yer verilmiştir.

Batı edebiyatından yapılan şiir tercümeleri Türk şairlerini etkisi altında bırakarak gerek şekil gerek muhteva açısından yeni başlangıçları beraberinde getirmiştir. Her ne kadar şiir tercümeleri birtakım problemler doğurduysa da devrin ediplerince ilgiyle karşılanmıştır. Muallim Nâci, Ahmed Rasim, Recâizâde Mahmud Ekrem, Abdullah Cevdet, Şinasi, Nâbizâde Nâzım, Kemal Paşazâde Said, Mehmed Ziver, Halil Edip, Ahmed Refik, Süleyman Vehbi, Alişanzâde İsmail Hakkı, Ali Ulvî ve Ali Rıza Seyfi gibi isimler mütercim kimlikleriyle ön plana çıkan bireylerdir. Söz konusu eserde Fransız edebiyatından yapılan şiir tercümelerinin sayıca diğer milletlerden fazla oluşu vurgulanırken en fazla şiiri tercüme edilen şairin Lamartine olduğu tespit edilir. Lamartine’yi Musset, La Fontaine, Victor Hugo, Prudhomme ve Gilbert takip eder.

1859-1901 yılları arasında Batı edebiyatından yapılan şiir tercümelerinin Türk edebiyatındaki tesirini gösteren eser, tercüme edebiyatı noktasında önemli bir kaynaktır. Nitekim 19. yy. ın ikinci yarısıyla birlikte Türk edebiyatı, Batı edebiyatını takibi altına alır. Bu noktada Tanzimat ve Servet-i Fünûn edebiyatı yeni edebiyat anlayışının edebî devirleri olarak kabul edilir. Batı edebiyatlarından Türkçeye çevrilen şiirlerin şekil, konu ve temalarına göre tasnif edildiği eserde hem tercüme şiirlerin varlığı hem de bu şiirlerin çeşitli bakımdan analizi yapılarak tercüme faaliyetlerinin medeniyetlerin gelişmesindeki rolü böylelikle kanıtlanmış olur.

Kaynakça

Erhat, Azra (1996). *Mitoloji Sözlüğü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.

Kolcu, Ali İhsan (1999). *Türkçe’de Batı Şiiri (Tanzimat ve Servet-i Fünûn Devirlerinde Batı Edebiyatından Yapılan Şiir Tercümeleri Üzerinde Bir Araştırma [1859-1901])*. Ankara: Gündoğan Yayınları.